

Boken er først og fremst rettet mot psykologistudenter. Men flere av kapitlene er også av interesse for legeprofesjonen. Karsten Hundeide har for eksempel en glimrende gjennomgang av voksenomsorgens betydning for barnets utvikling og de alvorlige følger en blokkering av denne kan lede til. Filosofen Arne Johan Vetlesen diskuterer på en meget relevant måte de patologifremmende faktorer i opsjonssamfunnet. Lars Klemsdals drøfting av individualiseringens problemer i arbeidslivet kan utvilsomt være nyttig lesing for bedriftsleger.

Noen lærebok om omsorg i tradisjonell forstand er dette ikke. Heller en tankevekker for noen hver.

Per Vaglum

Avdeling for atferdsfag
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Aktuelt om tortur

Jørgen Cohn, Mona Strøm

Tortur og helseskade

137 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003.
Pris NOK 245
ISBN 82-05-30973-6

Denne boken er et engasjert innlegg om tortur og helseskader, rettet mot helsepersonell og andre som kommer i kontakt med asylsøkere og flyktninger. Forfatterne ønsker å øke kompetansen og stimulere til tverrfaglig

samarbeid for å kunne hjelpe torturofre til et verdigere liv. Boken bygger på et mangeårig engasjement for asylsøkere og flyktninger, inklusive helseundersøkelser.

Boken gir en beskrivelse av historiske trekk ved tortur, en nøye gjennomgang av forskjellige torturmetoder og en inngående skildring av fengselsforhold i land der tortur forekommer – og det er dessverre mange. Forfatterne gir uttrykk for hvordan de mener en helseundersøkelse av asylsøkere skal utføres, med anbefalinger for rehabilitering. Juristenes ansvar tas opp med vekt på den unnfallesheten som forekommer internasjonalt. Siste kapittel skisserer etiske problemstillinger ved brudd på menneskerettighetene. Mange kasusbeskrivelser og flere dikt er tatt med.

Forfatterne målbærer sterk kritikk av hvordan mennesker kan behandles under totalitære forhold, og også av hvordan flyktninger kan behandles i Norge. Den mistenkeliggjøring mange utsettes for, gir ikke godt grunnlag for rehabilitering, det gjør heller ikke trusselen om å bli sendt tilbake til det landet der man ble torturert. Forfatterne er moralsk indignert, ofte med rette.

Men engasjement og indignasjon er ikke nok til å gi en god innføring i et komplisert tema. Stilen er assosierende, den mangler presisjon og er ofte mer preget av påstander enn av argumentasjon. Boken er nesten helt fri for referanser til eksisterende forskningslitteratur om forståelse, undersøkelse og behandling av ekstremt traumatiserte, og mange av synspunktene har liten tilknytning til den faglig debatten.

Det gis et overfladisk bilde av psykiske ettervirkninger av ekstrem traumatisering. Det hevdes bl.a. at torturoverleverens reaksjoner er «normale», til og med et «sunnhetstegn», til tross for at følgetilstanden kan være invalidiserende. Forslagene til behandling/rehabilitering er ufullkomne, og boken virker såpass lite gjennomarbeidet at man undres over forlagskonsulentens innsats. På denne bakgrunn er det dessverre vanskelig å anbefale den som en grunnbok for helsearbeidere.

Sverre Varvin

Seksjon for flyktninghelse og tvungen migrasjon
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Demens sett med dikterens øyne

Eva Anfinnsen

Her – og langt borte

Demens sett med dikterens øyne. 63 s. Sem: Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens, 2003. Pris NOK 120
ISBN 82-8061-025-1

Eva Anfinnsen er bibliotekar ved Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens og har samlet og redigert denne lille diktsamlingen. Hun har også skrevet noen av diktene selv. Diktene er norske, fra andre nordiske og fra engelskspråklige

land. De er delvis gjengitt på originalspråket og delvis oversatt av Anfinnsen. Noen av diktene er kjente, f.eks. *Hva ser du søster?*, men mange er ukjente, iallfall for meg. De er delt inn i kapitler, og de fleste handler om livet med demens for pasienter, pårørende og personell. De tumler ofte med det store, uløste og tragiske spørsmålet om livet i demensens grenseland, f.eks. Halldis Moren Vesaas i det lille diktet *Nei, taper?*, som inneholder dette verset:

Det tyngste er tilbakelagt. Det tyngste var å måtte sjå korleis han tok til å miste seg sjølv og gli vekk inn i eit veglaust og skoddefylt land.

Det er en vakker liten bok, både i utseende og innhold. Jeg tror at mange, både pårørende og helsepersonell, kan finne trøst og veiledning her. Det settes ord på følelser,

fortvilelse og det å komme til kort. Det er lov å ha følelser, og det er viktig å forstå dem. Det er også en trøst å vite at man ikke er alene om disse følelsene. Derfor anbefaler jeg boken, også til venteværelser og vaktrom.

Peter F. Hjort

Blommenholm

Er kjærlighet nok?

Freddy Hørven

Den indre fredsprosessen

Tanker, følelser, terapi. 222 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2004. Pris NOK 299
ISBN 82-05-32608-8

Freddy Hørven, privatpraktiserende klinisk psykolog, har gitt seg i kast med et omfattende og krevende prosjekt når han begir seg ut på reisen i den indre fredsprosess. «Fred er ei det beste, men at man noget vil,» uttalte Bjørnstjerne

Bjørnson for langt over 100 år siden. Skulle dette oversettes til forfatterens språk, måtte det bli: «Først når indre fred er oppnådd gjennom betingelsesløs kjærlighet fra omsorgsgiver, kan en gjøre det en *egentlig* vil.»

Boken er delt i to hoveddeler. Den første handler om personlighetens dynamikk, mens den andre delen beskriver forfatterens terapeutiske fremgangsmåte: kognitiv følelserapi.

Hørven tar mål av seg til å nå et bredt publikum, så vel fagpersoner som den opplyste allmennhet med interesse for menneskers indre liv. Her oppstår noe av forfatterens dilemma: Han vil både formidle komplisert stoff til fagmiljøet og samtidig popularisere det hele for den alminnelige leser. Første del heller således mest i retning av en bok om oppdragelse og hvordan foreldre bør eller ikke bør være mot sine barn. Hovedbudskapet her er entydig fokusert på kjærlighet som kilde til den gode oppdragelse. Dette skal ikke bestrides, men de fleste foreldre vil etterlyse grensesetting som et viktig element i den kjærlige oppdragelse, noe forfatteren ikke nevner med et ord.

Hørven annonserer sin teoretiske referanseramme innen fenomenologi, hermeneutikk, systemteori og pragmatisme, mens både kognitiv og psykodynamisk teori ligger mellom linjene hele veien uten å bli gitt nevneverdig oppmerksomhet og referanse. Selv om terapimodellen presenteres som *kognitiv følelserapi*, et begrep undertegnede ikke har støtt på tidligere, svekker denne manglende referanse noe av bokens forankring i det som for mange fagpersoner vil være de mest kjente teori-

modeller. Terapiformen beskrives som oppbyggelig, ikke nedbrytende (underforstått slik som andre terapiformer kan være). Forfatteren tenderer til å gi usaklige kommentarer om f.eks. psykodynamisk terapi, som han mener er opptatt med uhen-siktsmessig konfronterende forsvarsbearbeiding og unyttig graving i fortiden. Samtidig hevder han at det er et grunnlag for vellykket terapi at terapeuten blir kjent med klientens (ikke pasientens) forhistorie («huske hendelser fra oppveksten ...»). Videre beskriver han regresjonsterapi som en aktuell del av terapiprosessen og beveger seg da langt inn på det psykodynamiske området.

Etter å ha lest boken sitter man fortsatt igjen med spørsmålet om hvor kognitiv følelseterapi egentlig kommer fra. Forfatteren kunne gjort det langt mer tydelig om modellen er utviklet av ham selv eller om den bygger på andre fagpersoners arbeid. Han tar altfor lett på spørsmålet om indikasjon og kontraindikasjoner ved å anføre at terapiformen kan brukes overfor så å si alle psykiske lidelser, unntatt de demente med kognitiv svikt.

Når dette er sagt, skal Hørven ha honnør for en lettlest og pedagogisk velutformet bok. Den inneholder mange gode kliniske vignetter som gir et nært forhold til stoffet. Den kan gi helsearbeidere med interesse for psykologi nyttig lærdom, og første del har utvilsomt noe å gi de interesserte ufaglærte.

Tore Gude
Modum Bad
Vikersund

Høytravende etikk

Jürgen Habermas

Den menneskelige naturs fremtid

Bidrag til den etiske debatten om genteknologi.
164 s. Oslo: Damm, 2003. Pris NOK 249
ISBN 82-04-08624-5

Betydelig interesse for etiske spørsmål knyttet til ny medisinsk teknologi og nysgjerrighet i forhold til Jürgen Habermas fikk meg til i et lettsindig øyeblikk å takke ja til å anmelde denne boken. Fra Tidsskriftet fikk jeg

et brev fra en anmelder som hadde valgt å returnere boken fordi han ikke følte seg nok bevandret i filosofien til å yte den rettferdighet. Det var klokt gjort, ser jeg i ettertid.

Jürgen Habermas (f. 1929) er en av 1900-tallets aller fremste filosofer og sosiologer, en «koloss i landskapet» som Espen Schaanning skriver i *Vestens tenkere* (1). Habermas har skrevet noen av de mest sent-

rale samfunnsteoretiske verker overhodet – hele sitt liv har han arbeidet med spørsmål om hva som holder samfunn sammen, og hva som er legitime former for maktutøvelse. En god innføring i tenkningen hans er skrevet av den britiske sosiologen William Outhwaite (2). Når en mann som Habermas kaster sitt blikk på sentrale spørsmål som følger av medisinsk teknologi, og attpåtil i en ganske liten bok (den korteste han har skrevet), er det fristende å utdype interessen for filosofi ved å gå fra sekundærlitteraturen til originalarbeidene.

Ekstremt kort sagt handler den nye boken hans om følgende: Vi er i dag i den situasjonen at vi ved hjelp av medisinsk teknologi kan velge ut befruktete celler med ønskelige egenskaper for å la dem modnes frem til fullbårne mennesker. Habermas kaller det positiv eugenikk, i motsetning til negativ eugenikk, som innebærer at man velger bort uønskede gener for å hindre arvelige sykdommer. Han skiller mellom disse hensiktene.

Når det gjelder positiv eugenikk, argumenterer han sterkt mot dette av hensyn til de individer som etter hvert blir seg bevisst at de er «konstruert», altså ikke er et resultat av en tilfeldig prosess. Dette reiser fundamentale eksistensielle spørsmål for dem det gjelder, og åpner dessuten muligheter for problematisk jus. Kan man f.eks. saksøke sine foreldre for å ha valgt egenskaper ved seg selv som man ikke ønsker?

Jeg hadde meget stor glede av Arne Johan Vetlesens instruktive forord, der han bl.a. setter Habermas' skrift inn i norsk etisk debatt representert ved Berge Solberg (som har sørget for at det finnes en utmerket norsk hjemmeside for bioetisk debatt, www.bioethics.ntnu.no). Habermas' egen tekst (oversatt av Lars Holm-Hansen og Øystein Skar) er imidlertid usedvanlig tung og fordrer til tross for sin korthet mye tid og tålmodighet av en uøvd leser. Boken er utvilsomt et vesentlig og gjennomtenkt bidrag til den etiske debatten rundt preimplantasjonsdiagnostikk, men jeg kan likevel ikke anbefale den til leger som ikke er vant med å lese filosofi. På den annen side skulle jeg nok ønske at de som raskt velger side i debatten – enten ut fra et konservativt religiøst standpunkt eller et teknologioptimistisk perspektiv – tok seg tid til boken og de tanker den vekker.

Pål Gulbrandsen

Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten

Litteratur

1. Schaanning E. Habermas. I: Eriksen TB, red. *Vestens tenkere*. Bind 3. Fra Freud til Baudrillard. Oslo: Aschehoug, 1993: 373–89.
2. Outhwaite W. Habermas. A critical introduction. Cambridge: Polity Press, 1996.

Forebygging som makt

Signild Vallgård

Folkesundhed som politikk

Danmark og Sverige fra 1930 til i dag. 271 s, ill.
Århus: Aarhus universitetsforlag, 2003.
Pris DKK 248
ISBN 87-7934-065-2

Denne boken er en del av den nettopp avsluttede danske maktutredningen. Ikke overraskende tar historikeren dr.med. Signild Vallgård opp som en form for statlig maktutøvelse myndighetenes forsøk på å få befolkningen

til å leve sunnere.

Boken er en parallell til vår egen debatt om frihet og skam ved usunn livsførsel, mer filosofisk begrunnet og langt mer detaljrik enn debatten vår har vært hittil. Vallgård tar utgangspunkt i den franske idéhistorikeren Foucaults begrep om «governmentality»; mild makt som virker gjennom å påvirke frie mennesker til erkjennelse og selvdisiplinering. Det empiriske materialet er sunnhetsskampanjer i Danmark og Sverige fra 1930-årene og fremover, særlig rettet mot tuberkulose og AIDS, kardiovaskulære risikofaktorer, barnekontroller og foreldreoppdragelse.

Overraskende finner hun at danske myndigheter har vært like aktive og like paternalistiske som de svenske. Danskene har satset mest på livsstil og fravær av tvang, svenskene mer på samfunnsforhold og regelverk, men likhetene dominerer. Interessant er det at Sverige overhodet ikke isolerte smitteførende tuberkulose slik Danmark og Norge gjorde, men tuberkulosen gikk akkurat like raskt tilbake i alle tre land. Forebygging har i liten grad vært bygd på empiri, men på hva makthaverne mener er et anstendig liv.

Forfatteren fremstår som liberalist ved den måten hun løser oppgaven på. Hun fremhever individenes rett til å leve slik de selv synes er riktig, mens maktens personer satser på sine egne (for)dommer og kaller det forebygging. For en lege som tror at medisinsk vitenskap har mye å bidra med til den kollektive formuett, er hennes analyser ganske provoserende. Hun ser bort fra at vi mennesker både er avhengig av et kollektiv og samtidig påvirker kollektivet. Smitte og smitteforebygging er eksempler på dette, likeledes kjønnsliv, rusmiddelbruk osv. Hun tar også lett på at danskene nå lever kortest i Vest-Europa.

Boken har interesse for alle som er opptatt av forebyggingens ideologi. Den har mye å bidra med av begrunnelser og empiri til den diskusjonen som hos oss så langt har foregått i avisene.

Bjørulf Claussen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo